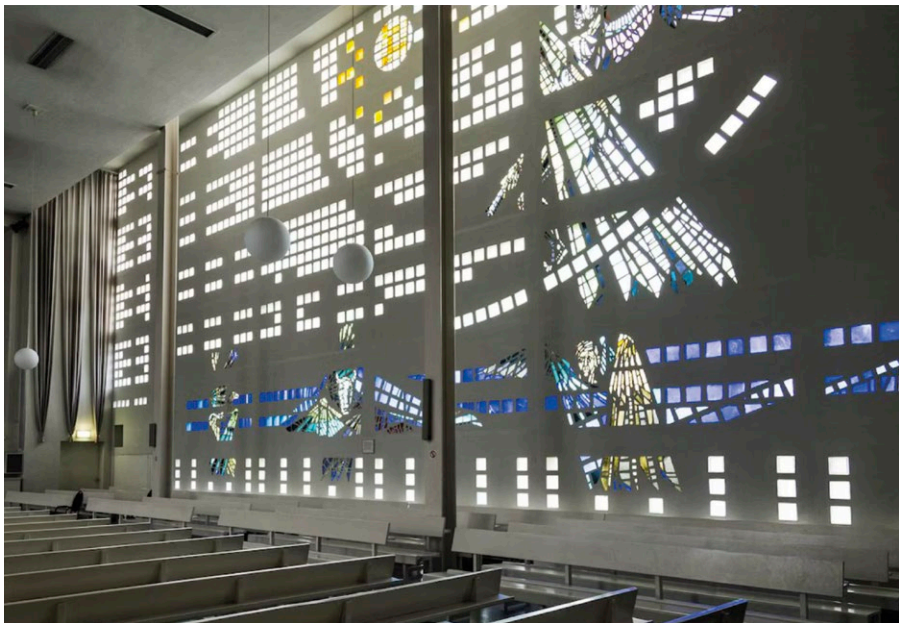
idA
in doopsgezind Amsterdam
maandblad van de doopsgezinde gemeente
jaargang 65
november 2026
10



Koningskerk; glas in beton ramen

THEMA: HOOP

2 – De deugd Hoop (Spes)
4 – De hoop om met een spandoek in de regen te blijven staan
5 – Hoop, een compositie van Louis van Dijk
6 – Vrees en hoop of hoop doet leven?
8 – Hoop als praktische deugd
9 – Gedicht van de maand
10 – De Kerk: Standvastig in geloof, vooruitlopend in hoop
13 – De Mennomite Church in Ethiopië
12 – Het meisje met de zaadjes in het haar
13 – In Memoriam
14 – Column: Twijgje
15 – Een klein beetje geluk, dankzij heel veel lieve mensen
16 – Uit de kerkenraad
17 – Agenda uitgelicht
18 – Agenda | Javaanse vrouwen
19 – Collectebestemmingen
20 – Kerkdiensten

Wat geeft jou hoop in deze rusteloze wereld?

Door ds C. Walker

Wat geeft jou hoop in een rusteloze wereld? Het was een vraag die ik aan deelnemers aan een Bijbelstudie stelde. De bezoekers kenden elkaar, dus het was een vertrouwde en veilige omgeving om vanuit je hart te spreken. Het was een mooie vraag om een inkijkje te krijgen in iemands leven. Wat geeft je hoop? We gingen het rijtje af, ik was natuurlijk het laatste aan de beurt. Toen ik de verhalen hoorde van goed leven, mooie carrières en fijne vrienden, dacht ik: ja wat geeft je nou ten diepste hoop?

Zonder de antwoorden van de anderen te bagatelliseren, dacht ik later: wat nou als je het in je leven moet maken, als je helemaal voor jezelf moet zorgen voor wat je hoop geeft. Als die ene baan of die ene studie je grote doel is, je hoopt geeft.

Ik stel de vraag maar opnieuw. Vandaag, aan jou. Wat geeft jou hoop? Deze vraag bleef bij mij hangen, langer dan die ene avond. Hij ging de afgelopen tijd met mij mee. En zoals het vaker gaat bij mij moeten dingen rijpen, moeten dingen bij elkaar komen, dingen die je leest, die je hoort. En laat ik voorspellen, natuurlijk willen we - denk ik – allemaal een leven waarin geluk heerst. Een leven met fijne mensen om je heen en een mooie baan.
Maar los daarvan, wat geeft je hoop als alles wegvalt? Wat houdt je overeind als je niet meer voor die ene studie kan gaan, als je toch die ene baan niet krijgt. Als je niet voor jezelf kan zorgen?

Dat de Heer Jezus Christus het begin en einde is, dat geeft mij hoop die alles overtreft. Dat Jezus trouw is, al die jaren lang en alle dagen door. Dat Hij mij van het allereerste begin af kent – *uw ogen hebben mijn ongevormd begin gezien* (Psalm 139:16, Herziene Statenvertaling) – dat hij mij doorziet en alles van me weet. Jezus kwam eerst tot ons. Hij is het begin en overziet ons leven.

Dat mag je hoop geven. Dwars door al je twijfels en al je zorgen heen. Onze aardse doelen, onze aardse hoop kan altijd meer en kan altijd beter. Wanneer ben je goed genoeg? Meer reizen, betere cijfers en een hoger salaris. Deze wereld gaat altijd door. Nog harder en voor nog hogere doelen.

Maar de bijbel leert ons, Jezus leert ons: ongeacht je prestatie, ongeacht wat je doet, je bent al geliefd.

Mag dit je hoop geven. En, om met Hebreeën 10:23 te spreken: *laten wij de belijdenis van de hoop onwankelbaar vasthouden, want Hij die beloofd heeft, is getrouw.*

Ds Walker is predikant van de Evangelische Broedergemeente; hun kerk is de Koningskerk aan de Van 't Hofflaan, in de Watergraafsmeer.

De deugd Hoop (Spes)

Door Peter ter Veer

Hoe geef je nu de deugd Hoop weer? Bij de weergave van de twee andere theologale deugden, Geloof en Liefde, kun je je nog iets voorstellen. Bij de personificatie van Geloof draagt de veelal vrouwelijke figuur bijvoorbeeld een kruis, symbool van het christelijk geloof, of een boek, refererend aan de Bijbel. Bij de deugd Liefde (Caritas) zien we vaak een vrouwelijke figuur met kinderen, waarvan zij er soms één zoogt, een brandend hart of een pelikaan. Maar bij Hoop is het niet zo makkelijk een attribuut te verzinnen. En toch …

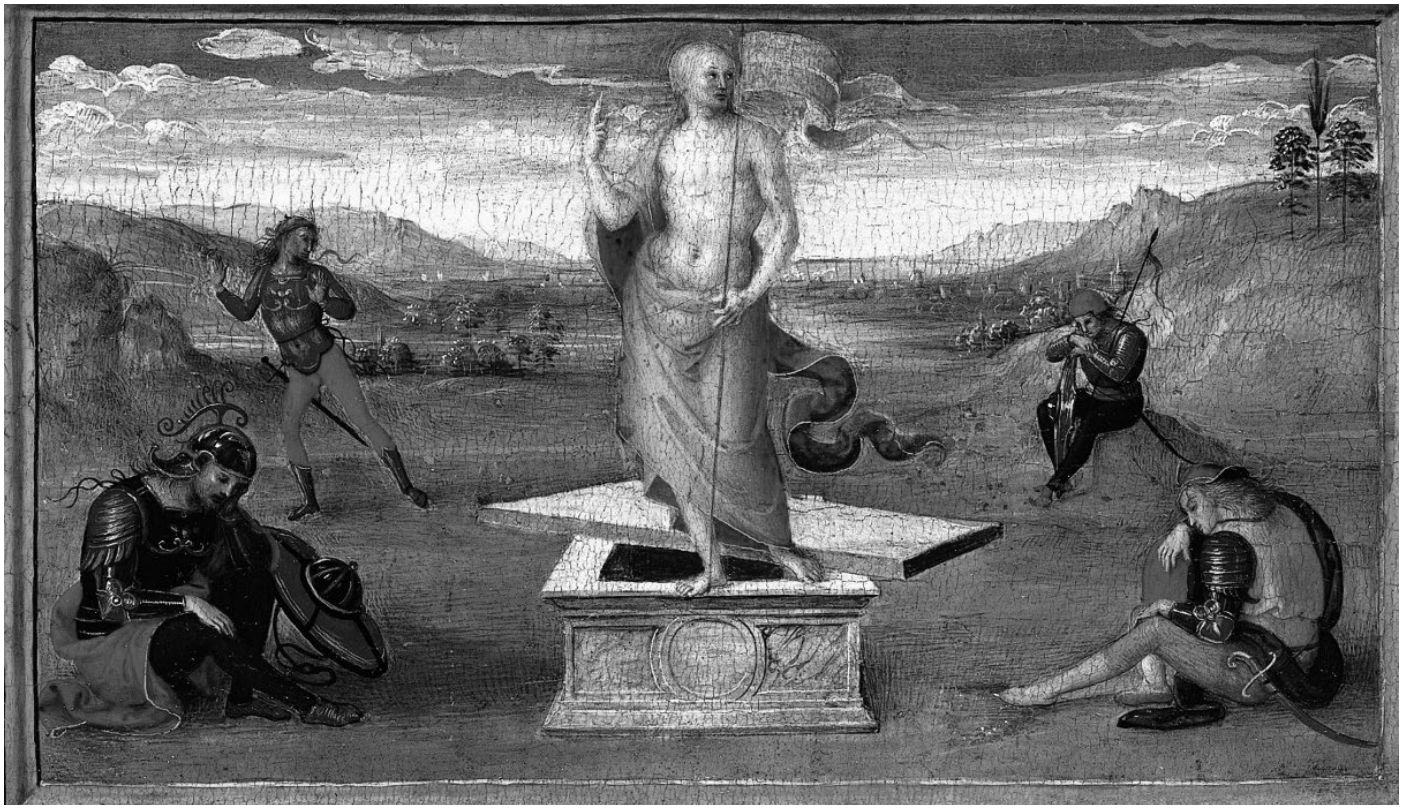


Hoop, Jacob Matham naar Hendrick Goltzius, eind 16e eeuw, Rijksmuseum, Amsterdam.

In de kunstgeschiedenis komen we al in de vroegchristelijke kunst het anker, als symbool van hoop, veelvuldig tegen op grafreliëfs en in combinatie met grafschriften, zoals te zien in bijvoorbeeld de catacomben in Rome. Het anker verwijst hierbij niet naar het einde van het leven, maar legt vooral de nadruk op het leven dat gaat komen, voorbij de dood die immers niet het laatste woord heeft. De overledene is als het ware 'verankerd' in Christus. In de Brief aan de Hebreeën (6:19) wordt hoop vergeleken met een anker van de ziel: 'Die hoop is als een betrouwbaar en zeker anker voor onze ziel en rijkt tot voorbij het voorhangsel, waar Jezus als voorloper al is binnengegaan … '. De toekomst is voor de mens ongewis en onkenbaar, maar tegelijkertijd vertrouwt hij erop dat er iets is waaraan hij zich kan vasthouden. Het anker staat voor dit houvast en vertrouwen in de toekomst, ook voorbij de dood.

In de Middeleeuwen en de Renaissance zien we de personificatie van Hoop vaak met attributen die verwijzen naar de verwachting op een goede oogst. Hoop houdt dan korenaren of tarwe in haar handen verwijzend naar de hoop op toekomstige overvloed en vrucht-baarheid, een sikkel of spade waarmee het land wordt bewerkt in afwachting van zo'n goede oogst of een hoorn des overvloeds (cornucopia), teken van hoop op rijkdom en een goede afloop. Ook komt de feniks als attribuut voor, de mythologische vogel die uit zijn eigen as herrijst, symbool voor de hoop op wederopstanding en het eeuwig leven. Maar ook de valk die recht omhoog, loodrecht naar de zon en hemel vliegend symbool staat voor de menselijke ziel die zich losmaakt van het aardse leven. De personificatie van Hoop kijkt bijna altijd omhoog. Haar opwaartse blik is gericht op een goddelijke licht, de hemel of een verschijning van God. Haar handen zijn veelal gevouwen, als teken van gebed en vertrouwen op God. Al dit soort attributen en lichaamshoudingen, en meer, verwijzen naar de hoop op een betere toekomst.

Overigens wordt in de schilderkunst in de Renaissance ook het thema van de opstanding van Christus gezien en geïnterpreteerd als een teken van hoop. Het is een beeld van de hoop op een nieuw leven, van verlossing en de overwinning op de dood. De dood hoeft niet het definitieve einde te zijn, uit het diepste lijden kan iets nieuws ontstaan. Christus wordt in opstandingsscènes veelal triomferend en als onaantastbaar weergegeven. Daarbij is het belangrijk te beseffen dat Christus in dit soort werken dus niet direct een personificatie is van de deugd Hoop. Echter, de opstanding draagt wel degelijk een betekenis van hoop. De opstanding belichaamt de overtuiging dat de dood niet het laatste woord heeft en dat Gods belofte van



Opstanding, Perugino, tussen 1497 en 1507, Metropolitan Museum of Art, New York.

verlossing sterker is dan het lijden en de vergankelijkheid van ons bestaan op aarde.

In de 19e eeuw blijft de christelijke hoop in 'traditionele zin' (personificatie met attributen) in de schilderkunst herkenbaar, maar wordt hoop ook menselijker en persoonlijker. In de Romantiek staat de mens vaak tegenover onzekerheid brengend lijden en verlies of tegenover de overweldigende natuur (Caspar David Friedrich). Hoop bestaat dan uit vertrouwen temidden van die onzekerheid. Maar ook krijgt hoop een meer maatschappelijke betekenis die niet zozeer gericht is op een hiernamaals maar veeleer op een beter leven hier op aarde. 'Hope' (1886), een schilderij van de 19de-eeuwse Engelse schilder George Frederic Watts, laat een geblinddoekte vrouwenfiguur zien, zittend op een wereldbol tegen een donkere achtergrond, die gebogen luistert naar het geluid dat zij ontlokt aan haar lier die nog maar één snaar heeft. De boodschap van Watts is dat als alles kapot is de mens nog moed en hoop kan putten uit de allerkleinste klank die nog hoorbaar is. Martin Luther King liet zich inspireren door dit werk van Watts in zijn preek Shattered Dreams uit 1959. Daarin ziet hij hoop als de veerkracht om door te gaan, ondanks het feit dat alles om je heen uit elkaar valt en onrechtvaardig is.
Op een volledig andere manier inspireert het begrip hoop hedendaagse kunstenaars nog steeds. In Nijmegen staat op een tamelijk prozaïsche plek – een parkeergarage bij het Radboud UMC – in grote letters het woord HOPE. Het kunstwerk met als titel Spes Publica is gemaakt door Studio Toer. De titel verwijst naar Julius Caesar die op zijn munten de woorden Spes Publica liet slaan om de mensen in moeilijke tijden een beetje een hart onder de riem te steken. Het werk bestaat uit honderd bewegende elementen die op zonne-energie werken. Als de zon schijnt komen die zelfstandig bewegende elementen tot leven en verschijnt het woord HOPE. Studio Toer legt met dit werk de nadruk op 'samenwerken' – de afzonderlijke elementen maken samen het woord HOPE - en werd geïnspireerd door gesprekken met wetenschappers over waar zij hun hoop uit putten. De parkeergarage is sinds kort voorzien van zonnepanelen en zo staat het gebouw ook model voor de transitie naar schone energie, als baken van hoop. Dat het woord HOPE zo vlak bij een ziekenhuis te zien is, zal ook wel niet toevallig zijn. Zo zien we dat er nog steeds veel is waaraan we hoop kunnen ontlenen. Al is het maar aan een kunstwerk.

Hoop is niet optimisme, niet de overtuiging dat iets goed zal aflopen. Hopen is zeker weten dat iets zinvol is, ongeacht de afloop
- Vaclav Havel

In het prachtige lied *God heeft een vraag* bezingt Lisa Ostermann de mensheid die telkens weer hoop weet te vinden in de meest verschrikkelijke omstandigheden. Van tot slaaf gemaakte mensen die samen zingen en in hun liederen vrijheid verbeelden, tot de mensen die zelfs in vluchtelingen- en concentratiekampen kerstcadeaus aan elkaar geven en de Palestijnen die de puinhopen van wat ooit hun huis was filmen in de hoop dat er voor iemand anders wel hulp komt: mensen weten altijd ergens hoop vandaan te halen. In de rol van God stelt Ostermann de vraag: "Hoop, zo innovatief. Waar komt het vandaan? Is het nou heroïsch? Of naïef?"

De hoop om met een spandoek in de regen te blijven staan

Door Jelle de Graaf

In 1985 en 1986 schreef de latere Tsjechische president Václav Havel in de gevangenis het boek *Disturbing the Peace*. Hierin geeft hij een bekende definitie van hoop. Hij schrijft: "Hoop is niet hetzelfde als optimisme. Het is niet de overtuiging dat iets goed zal aflopen, maar de zekerheid dat iets zin heeft, ongeacht hoe het afloopt." Havels begrip van hoop sluit aan bij wat de ecofilosoof en activist Joanna Macy actieve hoop noemt. Zij stelt dat er twee verschillende soorten hoop bestaan. Aan de ene kant passieve hoop: de wens dat lets goeds zal gebeuren. Dit is een op de sitcoms' gerichte corm van hoop. Aan de andere kant actieve hoop: de bewuste keuze tot handelen, ongeacht die uitkomst. In haar "Werk dat weer verbindt" vraagt Macy je om eerst de staat van de wereld onder ogen te komen en stil te staan bij wat die met je doet, om dan van daaruit in actie te komen, wetende dat de uitkomst onzeker is. Actieve hoop stelt niet dat de uitkomst er niet toe doet, maar wel dat het goede doen in zichzelf zinvol is.

In deze tijden van groeiende ongelijkheid, opkomend fascisme, de genocide in Palestina en klimaatontwrichting is het moeilijk om niet moedeloos te worden. Over hoop in moeilijke tijden schrijft Havel: "Het soort hoop waar ik vaak aan denk (vooral in situaties die bijzonder hopeloos zijn, zoals in de gevangenis) beschouw ik vooral als een gemoedstoestand, niet als een toestand van de wereld." Havel herinnert ons eraan dat hoop in ons zit.

Na deze zomer van extreme hitte en bosbranden door heel Noord-Afrika en Europa en het totale gebrek aan reactie van het kabinet Jetten de moed ook mij in de schoenen. De gedachte dat hoop in eerste instantie in onszelf zit en een houding van actieve hoop ervoor zorgt dat in als activist keer op keer de straat op blijf gaan voor een eerlijke, groene en democratische wereld, ook wanneer ik niet meer geloof dat dat gaat lukken. En daarmee zijn we terug bij *God heeft een vraag.*

Nadat ze de vele verschrikkingen in de geschiedenis van de mensheid heeft bezongen komt Lisa Ostermann aan bij de klimaatcrisis en verliest als God zelf de hoop. Ze stelt de vraag waar het hele lied naar heeft opgebouwd: "Het houdt nu echt bijna op. Dus zouden jullie mij misschien uit kunnen leggen hoe ik die gedachte stop? Leer mij alsjeblieft hoop." Maar kun je hoop loran? En mouton we dat wel willen? De passieve, in de woorden van Oostermann 'naïeve hoop', dat de dingen goed zullen komen in ieder geval niet. Als je je hieraan vastklampt, sluit je je ogen voor de staat van de wereld en het leed dat mensen nu al ondervinden. Actieve hoop daarentegen is een houding die we wel degelijk kunnen leren. Het is de 'heroïsche hoop' om samen in actie te komen zonder dat je weet wat het resultaat zal zijn. Terwijl fascisten Den Haag in de fik steken en onze parlementszetels innemen, de genocide in Palestina nog steeds doorgaat en het web van het leven vernietigd wordt is het belangrijker dan ooit dat we deze hoop allemaal doen.

Jelle de Graaf is klimaatactivist en volgt de Klimaatvrijplaats van het Humanistisch Verbond die gebaseerd is op het werk van Joanna Macy. Hij werkt bij Fossielvrij en is mede-oprichter van Democratisch Ecosocialisten.

Hoop, een compositie van Louis van Dijk

Door Wim de Vries Lentsch

Door de komst van internet is het mogelijk allerlei muzikale uitvoeringen te volgen en nader te bestuderen. In het bijzonder volg ik de klassieke pianomuziek.

Wij hadden thuis verplicht pianoles, maar ik had niet echt talent, maar wel interesse in het soort pianomuziek. Zo kon je het toen bekende radio-programma van George van Renesse "Vertolkers beluisterd" volgen. Daar analyseerde hij bekende pianostukken op uitvoering en juiste interpretatie. Van verschillende meesterpianisten liet hij dan bv. *Für Elise* horen, een stuk dat je zelf ook speelde. Interessant hoe klankkleur en tempo kunnen verschillen.

In de loop der jaren, door de aanschaf van platen en cd's heb ik heel wat pianomuziek verzameld en in mijn geheugen opgeslagen. Een uitvoering van Horowitz, met die vlakke vinger-techniek is direct te herkennen.

Bij toeval vond ik een uitzending van Pauw, waarin Louis van Dijk zijn piano compositie Hoop speelde. Dat was op het moment dat hij wist van zijn diagnose *Alzheimer.* De manier zoals hij speelde en de sfeer van het programma was zeer indrukwekkend. Nu kende ik Louis als bekende Jazzpianist, maar ik wist niet dat hij een klassiek geschoolde opleiding had gevolgd en vele evangelische en kerkliederen heeft gecomponeerd. Een daarvan staat in het Liedboek onder nr. 499: *Nu gaat de hemel open.*

Ik had het pianostuk Hoop nog nooit eerder gehoord, maar de melodie is direct voelbaar als verlangen, hoop en berusting. Het eenvoudige thema van een paar noten deed mij denken aan *Litanei* van F. Schubert en *Der Dichter spricht* van R. Schumann, beide klassieke uitvoeringen die je ziel beroeren.

Bij nader inzien bleek dat de compositie *Hoop* oorspronkelijk als lied op tekst van Ivo de Wijs is ontstaan. Er bestaat ook een uitvoering op orgel. Die vind ik nog warmer dan de piano uitvoering. Wellicht een idee voor onze Jeroen Koopman, die zei het stuk niet te kennen.



Louis van Dijk speelt Hoop bij Jeroen Pauw 8 november 2017

Louis van Dijk maakt bekend samen met Prof. dr. Philip Scheltens dat hij de diagnose Alzheimer heeft gekregen.

Na het interview speelt Louis zijn compositie Hoop.

Vrees en hoop of hoop doet leven?

Gesprek met Lisanne Lens en Anke Blokland door Thijs van Hoogstraten



Anke Blokland



Lisanne Lens

**De *geloofsdeugd van de hoop* is deze novembermaand ons thema. We gedenken onze overledenen en reizen daarna door naar Christus' geboortefeest.
Het is daarom dat idA deze keer spreekt met twee zusters uit de gemeente, die beroepshalve met dit alles – sterven en geboorte – in aanraking komen.**

De eerste is *Lisanne Lens (41)*. Zij is al een aantal jaren werkzaam als onafhankelijk uitvaartbegeleider. We kennen haar ook als lid van onze kerkenraad.
De ander is *Anke Blokland-Gijzel (43*). Zij is verloskundige. Na een lange periode in een groepspraktijk is zij nu als klinisch verloskundige verbonden aan het Spaarne Gasthuis in Haarlem. Zij kijkt inmiddels alweer terug op 20 jaar ervaring

Het is arbeid aan de grenzen van het leven, voor hen allebei. Waar ze elkaar misschien ontmoeten, waar raakvlakken zijn, dat hopen we uit te vinden in dit tweegesprek.

Anke en Lisanne, kunnen jullie iets vertellen over je werk?

Anke: Na 12 jaar in de eerste lijn, zoals dat heet, met 24-uur diensten en al, ben ik nu actief in de wereld van het ziekenhuis. Dezelfde prachtige opdracht, maar nu meer met anderen samen en met meer structuur. Dat bekomt mij heel goed. Het blijft bijzonder dat er in ons land een grote traditie van thuisbevalling bestaat. Maar je ziet ook dat aanstaande moeders (en vaders) steeds mondiger worden. Daarmee kunnen ze zich soms moeilijk overgeven aan het natuurlijk gebeuren van het bevallen. Als verloskundige heb je daarin een grote rol. Als er dan weer een mooi kind op de wereld komt, dat is magisch, daar doe je het voor.
Lisanne: Ik ben zelfstandig uitvaartbegeleider. Dat betekent dat ik bij een overlijden het hele afscheid begeleid, vanaf het eerste overleg met de nabestaanden, tot en met het laten verzorgen van de overledene, het afscheidsgebeuren en de crematie of begrafenis. Ik zeg niet hoe het moet, ben geen schooljuf, maar zorg wel voor orde en overzicht, tegen de ruis, die er ook vaak is. "We gaan dit samen doen" dat is mijn motto. Het is een vrij beroep, maar ik heb wel een opleiding gevolgd toen ik deze weg insloeg, en veel ervaring opgedaan bij collega's. Ik hoor dus niet bij een grote uitvaartonderneming, maar ik heb wel bijstand van anderen, ook als achterwacht.

Hoe is het gekomen dat je daarvoor hebt gekozen?

Anke: Altijd gewild! Ik kan het niet anders zeggen. Vanaf mijn vroegste jeugd had ik dat al. En als er al eens een hobbel was, dit wist ik toch zeker. Hier was ik voor gemaakt, dit kon ik. Een roeping, kun je wel zeggen.
Lisanne: Ik heb lang gewerkt in de bankensector en de mediasector. Het was werk waar ik veel van leerde, maar diep van binnen voelde ik al heel lang dat er meer in mij zat. De uitvaartwereld heeft me altijd enorm aangetrokken. Het was een gevoel dat niet wegging, hoe druk mijn werkende leven ook was. Op een gegeven moment durfde ik ernaar te luisteren en heb ik heel

bewust de knop omgezet. Het was en is geen gewone carrièreswitch, maar een roeping. Het is werk dat bij mij hoort. Mensen begeleiden op een van de meest kwetsbare momenten van hun leven voelt niet als een baan, maar als waar ik voor bedoeld ben.

Jullie beroepen lijken me allebei veelzijdig en veeleisend. Heb je het gevoel dat "hoop houden, hoop geven" daarvan ook een kant is?

Anke: Ja zeker. Je hoopt op een gezond kind. Maar meer nog: je wil vertrouwen geven aan de aanstaande moeder dat zij dit kan, dat haar lijf dit kan. Soms is daar schaamte, of een gemis aan zelfvertrouwen, en dat hoeft niet. Ook mag je vertrouwen dat 'het ziekenhuis' alles zal doen dat nodig is voor jouw kind.

Wat dat betreft heb ik wel moeite met het idee van een 'geboorteplan'. Ik zou liever over 'bevalwensen' spreken. Meer dan ooit leven mensen op bijvoorbeeld Instagram, alles moet prachtig zijn en kloppen, met kaarsjes en bevallen in bad bijvoorbeeld. Maar hoe bewust je ook een 'plan' maakt, niet alles valt te plannen, het gaat zoals het gaat. Met bevalwensen hoop je dat een en ander goed uitkomt. Met een 'plan' lijkt een baring die anders verloopt al meteen "mislukt". En dat is jammer, want dat is niet zo, als iets anders verloopt dan gedacht en gehoopt.
Lisanne: Ja, zeg ik. Hoop schuilt in kleine dingen. Het is ook geen oppervlakkig optimisme. Maar meer nog: je wilt vertrouwen geven, bemoediging, dat de achterblijvers, de familie, de naasten, het afscheid van de overledene zelf kunnen vormgeven, kunnen dragen. Ook bij ingewikkelde familieverhoudingen of verschillen van mening. Dat begint meteen bij het eerste gesprek, aan de tafel. Heel belangrijk. Ik zet daar ook nooit een laptop bij, dat geeft afstand.

Brengt jullie eigen kerkelijke achtergrond je inspiratie of steun?

Anke: ja zeker, met een vader die predikant was al. Maar met name ook vind ik mijn steun en inspiratie in het wonder van de geboorte zelf. Daar komt zomaar een nieuw mens in de wereld! Dat ontroert en sterkt me elke keer, het geeft je respect voor de mens en de natuur. En het houdt je staande. Elke baby geeft hoop voor een nieuw leven. Niet alles is duidelijk over het waarom van ons leven. Maar mijn oma zei dit: "juist ook goede mensen moeten baby's krijgen".
Lisanne: Ik zeg wel dat ik een christelijk achtergrond heb, en soms ook dat ik verbonden ben aan de doopsgezinden. Dat maakt veel bespreekbaar. En ja, ik zou dit werk niet kunnen doen zonder geloof in een grotere bestemming, ook voor mezelf. Zelf val ik in een moment van stress of vertwijfeling wel eens terug op de tekst: *Ik sla mijn ogen op naar de bergen, vanwaar komt mijn hulp?* (psalm 121).

Welke vraag zou je aan de ander willen stellen?

Anke: niet alleen: waarom doe je het, maar vooral hoe doe je dit? Telkens omgaan met het verdriet van anderen, van je klanten?
Lisanne zegt hierop: In de kern is het niet mijn verdriet, maar altijd dat van anderen. Ik laat heus wel eens een traan, maar toch is dat niet jouw rol of taak. Dat weet je. Een overlijden kan je wel eens heel erg emotioneren. Dan is het zaak om weer eens te checken wat bij jezelf onverwerkt is gebleven.
Aan Anke zou ik ook zo'n soort vraag willen stellen. Hoe ga je ermee om, als het niet gaat zoals je hoopt, hoe laat je het los? En ook: zie je vergelijkbare rituelen?
Anke zegt hierop: "En weer door", ja dat moest praktisch soms wel. Maar ik ben me wel bewuster geworden van de emoties en energie van ons vak, wat dat met mij doet. Dus let ik nu beter op slaap en rust en tijd nemen voor mezelf. Ik spreek ook met collega's als ik een rotdag heb gehad of na een nare casus. We hebben in het ziekenhuis ook 'peer support'. En rituelen rondom het overlijden van een baby, ja die zijn er zeker, in overleg met de ouders, voor wie dit vaak hartverscheurend is. Zoals foto's, hand- en voetafdrukjes, maar ook knuffels voor de andere kinderen, steun bij begrafenis of crematie, en nog veel meer.

Hebben jullie een favoriet lied, of een favoriete bijbelfiguur?

Anke: Ik denk toch Maria. Die vrouw moest in alle kwetsbaarheid op reis, hoogzwanger, al was het met een betrokken partner. Zij moest alleen in alle hevigheid baren in een stal; en later zien hoe haar zoon niet geaccepteerd werd door een deel van de mensheid en daarvoor moest sterven. Ik voel hier verbinding mee, ook als moeder. In alles is ze een sterke vrouw, met een rotsvast vertrouwen in haar lijf, haar kunnen en haar kind.
Lisanne: voor mij is dat lied 601: *Licht dat ons aanstoot in de morgen.*
En lied 675: *Geest van hierboven, leer ons geloven, hopen, liefhebben door uw kracht.* Tekst en melodie van beide liederen tillen mij altijd op!

Hebben jullie vanuit je ervaringen een wijs woord voor de lezers?

Anke: Je kunt altijd bedenken, ik ben ooit ook blanco en bloot begonnen, net als iedereen. Maak je niet te veel zorgen, vertrouw op jezelf en geniet elke dag, neem één dag per keer.
Dat is mijn wens voor anderen.
Lisanne: als je iemand moet helpen bij verdriet, blijf aanwezig, geef ruimte. Daar hoeven niet altijd woorden bij!

Tenslotte

Het waren twee aparte gesprekken. Maar in de weerslag ervan zie je ook een paar verbanden, herkenbare gelijkheden. Zoals het gevoel dat je het samen doet, de gezamenlijkheid, maar ook het vertrouwen geven dat je dit – het ontvangen of het afscheid nemen – ook aankunt. En dat deze zusters, ieder met een opgewekt hart, daar telkens weer hun toewijding aan zullen geven. Zoals de cirkel van het leven ook telkens weer rondkomt, en door zal gaan. Hoopvolle geluiden, dat zijn het.

Anke en Lisanne, dank voor dit gesprek!

Website Lisanne Lens:
www.deuitvaarders.nl
Meer over Anke Blokland op:
www.spaarnegasthuis.nl

Hoop als praktische deugd

Door Peter ter Veer



Hoop is naast geloof en liefde een van de drie theologale deugden. Ga er maar aanstaan denk ik wel eens, hopen in een wereld die vast lijkt te lopen, piept en kraakt en waarvan de naden lijken los te laten. Je hoeft er de kranten maar op na te slaan, de actualiteitenrubrieken maar voor de bekijken. Hulpeloosheid en cynisme liggen in dat soort omstandigheden op de loer, het gevoel je te klein te voelen om ook maar iets aan de grote problemen te veranderen, lamgeslagen. Wat te doen? Hoe kan ik hopen?

De oud opperrabbijn van het Verenigd Koninkrijk, lid van het Britse Hogerhuis en auteur van een veertigtal boeken, Jonathan Sacks (1948-2020), heeft zich vaak over het begrip hoop uitgelaten. Hij maakt een duidelijk onderscheid tussen optimisme en hoop. Hij schrijft: 'Optimisme is niet hetzelfde als hoop. Optimisme is het geloof dat de wereld bezig is beter te worden; hoop is het geloof dat wij, met elkaar, de wereld beter kunnen maken. Optimisme is een passieve deugd, hoop een actieve. Er is geen moed voor nodig om optimist te zijn, maar om te hopen is veel moed nodig.'

Het citaat komt uit Sacks' boek *Een gebroken wereld heel maken; verantwoordelijk leven in tijden van crisis.* Ik lees het zo: Wie hoopt handelt, doet zijn best, ziet het falen in de wereld en komt in beweging. Wie hoopt laat de lafheid, de desillusie en de onmacht buiten de deur. Hoop is handelen vanuit de overtuiging dat verbetering mogelijk is, het lot van de wereld in onze handen ligt en dat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid bestaat dat lot te keren. En dat dat ook kan. We moeten elkaar met hoop aansteken, de ander enthousiasmeren om samen die gebroken wereld in te gaan en althans een poging te wagen die te helen. Hoop is een motor die aanzet tot actie.

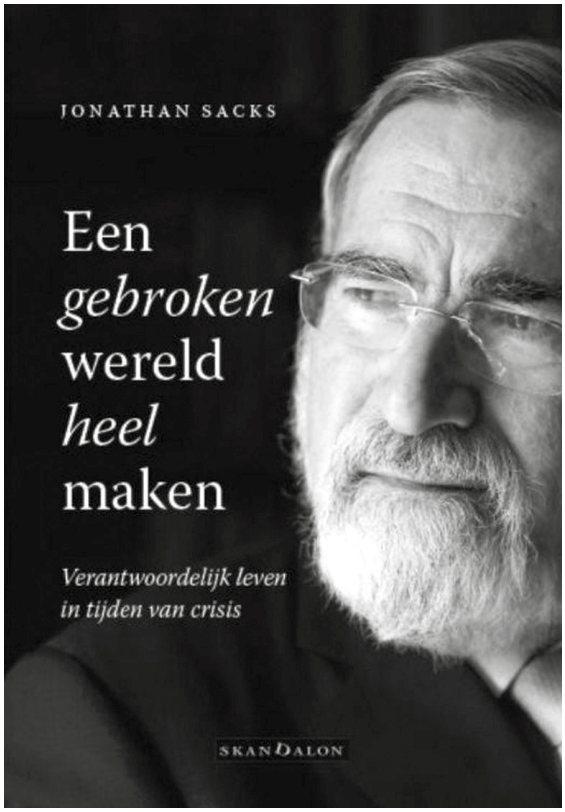
Maar de problemen zijn zo groot en wij zo nietig, zo onthand en verloren, waar te beginnen? Sacks stelt ons gerust: 'Door de wetenschap dat we verschil hebben gemaakt, dat we in dit al te korte tijdsbestek iemand uit de put geholpen hebben, dat we iemands armoede of eenzaamheid hebben verzacht of een ogenblik van barmhartigheid of gerechtigheid aan de wereld hebben gegeven dat er zonder ons niet zou zijn geweest, komen we het dichtst bij de zin van het leven en het gaat daarbij eerder om alledaagse zaken dan om deugdzame heldendaden.' Denk eerder klein dan groot, zo lijkt de boodschap.

Sacks eindigt zijn boek met een hele trits zaken die hij in zijn leven al lezend, mensen observerend, nadenkend over het leven en zoekend naar leraren en voorbeeldige mensen, heeft geleerd. Ik noem er een aantal:

- Dat ieder van ons hier is met een bepaalde bedoeling. En dat het vinden van die bedoeling tijd vraagt en eerlijkheid, zelfkennis en kennis van de wereld, maar dat zij er is en wacht om te worden ontdekt. Ieder van ons heeft een volstrekt eigen combinatie van gaven, een unieke invloedssfeer en binnen die sfeer, of die nu zo klein is als een gezin of zo groot als een staat, kan onze aanwezigheid verandering teweegbrengen.
- Dat zelfs de kleinste goede daad iemands leven kan veranderen.
- Dat het niet gaat om de eer die wij ontvangen maar om de eer die wij geven.
- Dat zij die ten minste een deel van hun leven besteden aan het dienen van anderen de meest gave en gelukkige mensen zijn die ik ken.
- Dat een prijzend woord zin kan geven aan iemands leven.
- Dat het vermogen iets aan anderen te geven zelf een gave is.
- Dat er maar weinig dagen zijn waarop we niet – hoe dan ook – een verschil kunnen maken in het leven van anderen.
- Dat het niet de meest rijke, machtige, succesvolle of trotse mensen zijn die het grootste verschil maken of de grootste liefde tonen.

Ik weet niet of Sacks zich ooit uitgelaten heeft over de waarschijnlijk abusievelijk aan Luther toegeschreven uitspraak dat hij vandaag nog een appelboompje zou planten als hij wist dat morgen de wereld zou vergaan. Dit beeld raakt naar mijn idee sterk aan het begrip hoop van Sacks. Juist in een wereld die uitzichtloos lijkt, krijgt de handeling, de actie van het planten van een appelboom betekenis. De boom staat dan symbool voor het vertrouwen in de toekomst – die men zelf waarschijnlijk niet meer meemaakt: boompje groot, plantertje dood –, het planten ervan is een daad van hoop en verantwoordelijkheid in hopeloze tijden.

Wij zijn geroepen tot het nemen van die verantwoordelijkheid, voor elkaar en de wereld. Het gaat er niet om wat je zegt, maar veeleer om wat je daadwerkelijk doet, hoe je vanuit het geloof dat je de wereld kunt veranderen handelt, om de eenzaamheid, het verdriet, het gebrek of de gebrokenheid van de ander te lenigen. Een opgave die moed en deemoed vraagt, maar vooral verlangt dat je je licht niet onder de korenmaat laat schijnen, zo lijkt me. Wij zijn als mensen denkelijk tot meer in staat dan we soms van onszelf denken. God kan het niet alleen, Hij heeft ons nodig. Immers: elke dag, zo zegt Sacks, is een vraag van God aan ons.



Jonathan Sacks, *Een gebroken wereld heel maken; verantwoordelijk leven in tijden van crisis.* Middelburg, Uitgeverij Skandalon, 2016.



Gedicht van de maand

Gekozen door
Joke van der Heide

Emily Dickinson

'Hope' is the thing with feathers

'Hope' is the thing with feathers –
That perches in the soul –
And sings the tune without the words –
And never stops – at all –

And sweetest – in the Gale – is heard –
And sore must be the storm –
That could abash the little Bird
That kept so many warm –

I've heard it in the chillest land –
And on the strangest Sea –
Yet, never, in Extremity,
It asked a crumb – of Me.

'Hoop' is het ding met veren –
Dat neerstrijkt in de ziel –
En het lied zonder woorden zingt –
En nooit ophoudt – helemaal niet –

Het liefst – klinkt het – bij harde Wind –
Zwaar moet de storm zijn –
Die het Vogeltje het zwijgen oplegt
Dat zo velen warm hield –

Ik hoorde het in de koudste streken –
En op de verste Zee –
Toch, nooit, in uiterste Nood,
Vroeg het een kruimel – van Mij.

Waarschijnlijk stuurde Emily Dickinson een eerste versie van dit beroemde gedicht naar haar nichten Louise en Frances Norcross.
[1.1] *Hope* – er zijn vele studies over dit gedicht geschreven. Gaat het over hoop in algemene zin waar dit gedicht voor velen een inspiratiebron is? Voor Emily Dickinson was hoop een vertrouwd christelijke metafoor. In elke christen leefde de hoop dat Christus haar of hem persoonlijk zou aanspreken (roeping). Dat diepe verlangen leefde ook bij Emily Dickinson. Maar toen zij die roeping niet ervaarde, heeft zij de christengemeenschap losgelaten.
[3.3-4] – Hoop geeft, maar vraagt niets terug.

Onderstaande preek bereikte ons vanuit de Wereldraad van Kerken. Secretaris-generaal, Jerry Pillay, bracht eind september een bezoek aan Debrecen, nadat een groep Hongaarse studenten in juni op bezoek waren geweest in Bossey, het hoofdkwartier van de Wereldraad van Kerken in Zwitserland. Hij sloot zijn bezoek af met een preek in de Grote kerk van Debrecen, met als thema Hoop.

De Kerk: Standvastig in geloof, vooruitlopend in hoop

Beste zusters en broeders in Christus,
Ik breng u de groeten van de Word Council of Churches, een gemeenschap van 356 lidkerken in 120 landen wereldwijd met meer dan 600 miljoen leden. Wij bidden om Gods zegen en wijsheid voor u in deze gemeente en de hele denominatie.

Het is een diep voorrecht om in deze Grote Kerk van Debrecen te staan. Dit is meer dan een prachtig gebouw. Deze muren dragen de herinnering van generaties. Ze hebben gebeden gehoord in tijden van vreugde en in tijden van verdriet. Zij hebben het geloof gezien van mensen die oorlog, politieke onrust, onzekerheid en lijden hebben meegemaakt.

En toch is het volk van God, generatie na generatie, hier samengekomen en heeft verkondigd: Jezus Christus is Heer. God is getrouw. Hoop leeft.

Daarom spreekt onze tekst uit Hebreeën vandaag zo krachtig tot ons: "Aangezien wij omringd zijn door zo'n grote wolk getuigen, … laten wij met volharding de race rennen die voor ons ligt, met de blik gericht op Jezus."

De vraag is daarom niet: *Hoe kunnen we de Kerk die we kennen beschermen?* Maar: Hoe kunnen we trouw getuigen van Christus in de wereld die God ons nu voorhoudt?

Een kerk die herinnert
Erfgoed mag nooit een museum worden. Onze tradities zijn ons niet alleen gegeven om te behouden. Ze worden ons gegeven zodat we het Evangelie trouw kunnen overdragen aan een nieuwe generatie.

We leven in een gewonde wereld
Over de hele wereld zijn er oorlogen, conflicten, armoede, honger en ongelijkheid. Er is groeiende polarisatie in samenlevingen. We zien de schepping kreunen onder de druk van klimaatverandering. We zijn getuige van technologische veranderingen, die het menselijk leven in hoog tempo transformeren.

De Kerk behoort toe aan Jezus Christus. En daarom moet de Kerk zijn waar Christus is — tussen het lijden, de vergetenen, de uitgestotenen, de gebrokenen en de zoekenden.

Angst zegt ons naar de crisis te kijken. Politiek zegt ons om naar onze tegenstanders te kijken. Nationalisme zegt ons om naar ons eigen volk te kijken. Consumentisme zegt ons te kijken naar wat we bezitten. Wanhoop vertelt ons dat er niets kan veranderen. Maar de Schrift zegt ons: kijk naar Jezus.

Daarom heeft de dood niet het laatste woord. Oorlog heeft niet het laatste woord. Haat heeft niet het laatste woord. Verdeeldheid heeft niet het laatste woord. Wanhoop heeft niet het laatste woord. God heeft het laatste woord. En Gods laatste woord is leven. En God roept ons op om de gave van het leven te bevestigen, vooral waar het leven wordt ontzegd of vernietigd.

De profeet Micha geeft ons een van de eenvoudigste en meest veeleisende beschrijvingen: "Wat verlangt de Heer van jullie anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan met je God."

De wereld heeft een Kerk van verzoening nodig
De christelijke reactie moet verzoening zijn. Dit betekent niet dat onrecht wordt genegeerd. Vrede zonder rechtvaardigheid is geen echte vrede. Verzoening betekent niet doen alsof lijden niet heeft plaatsgevonden. Het betekent weigeren de wonden van de geschiedenis de toekomst te laten bepalen. De Kerk moet daarom een plek worden waar vijanden elkaar kunnen ontmoeten. Een plek waar vreemden buren kunnen worden. Een plek waar verschillen niet automatisch verdeeldheid worden. Een plek waar we opnieuw leren dat: Christus is groter dan onze nationaliteit. Christus is groter dan onze politiek. Christus is groter dan onze denominatieverschillen.



Kerk in Debrecen (Hongarije)

Wat voor soort kerk zullen we zijn?

Zullen wij een Kerk zijn die bang is voor de toekomst? Of een Kerk die vertrouwen heeft in Gods aanwezigheid? Zullen we een kerk zijn die muren bouwt? Of een kerk die bruggen bouwt? Zullen wij een Kerk zijn die privileges beschermt? Of een kerk die de kwetsbaren dient? Zullen we een Kerk zijn die verdeeld is door verschillen? Of een Kerk die eenheid in Christus ontdekt? Zullen we een Kerk zijn die achteromkijkt? Of een kerk die haar erfgoed trouw de toekomst in draagt?
Blijf standvastig in geloof. Loop samen in liefde. Werk voor gerechtigheid. Zoek verzoening. Zorg voor de schepping. Verkondig Christus.
En loop hoopvol vooruit.
Want Christus is opgestaan. Christus is met ons. En omdat Christus leeft, heeft hoop het laatste woord.

Amen.

(Samenvatting Mieke Krebber)

Op 5 september verstuurde Henk Stenvers, voorzitter van het Doopsgezind Wereldcongres, het volgende bericht:

De Mennonite Church in Ethiopië trekt zich terug uit het Doopsgezind Wereldcongres

Het officiële bericht luidt: Mennonite World Conference betreurt het te moeten mededelen dat de Meserete Kristos in Ethiopië ervoor gekozen heeft zich terug te trekken als lid van MWC.

Na uitvoerig overleg en ernstige overwegingen heeft de kerk tijdens een nationale vergadering op 2 september 2026 deze beslissing genomen, met 98,3% van de stemmen.

De overweging van de Meserete Kristos is dat zij zich niet kan verenigen met het standpunt van MWC omtrent het huwelijk. Volgens de Ethiopische kerk is het huwelijk een door God ingestelde, levenslange verbintenis tussen man en vrouw. Het tolereren van homoseksualiteit en het toestaan van een huwelijk tussen mensen van hetzelfde geslacht is in duidelijke in tegenspraak met het getuigenis van de Heilige Schrift.
Met veel verdriet hebben zij deze beslissing genomen.

Voor meer informatie, zie de website van MWC: https://mwc-cmm.org

Bij de Mennonite World Conference zijn aangesloten die kerken die ontstaan zijn uit de Radicale Reformatie in de 16e eeuw in Europa, in het bijzonder de Doperse beweging. Door zending is de beweging in de loop der eeuwen verspreid over alle continenten. Bij de MWC zijn nu aangesloten ruim 2 miljoen gedoopte gelovigen in 87 landen. De verspreiding over de wereld is: Afrika (45%), Noord-Amerika (29%), Azië en de Pacific (13%), Latijns-Amerika en het Caribisch gebied (10%) en Europa (3%). De Ethiopische kerk is de grootste kerk die lid was van MWC; in 2022 telde zij meer dan 370 duizend leden.

Geassocieerd is de internationale organisatie van Mennonite Brethren en Brethren in Christ, gezamenlijk 109 gemeenten verspreid over 60 landen met in totaal ca. 950.000 gedoopte gelovigen.
De ADS is niet alleen aangesloten bij het MWC maar ook bij de Wereldraad van Kerken.

Hiernaast een preek van de secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken over Hoop en verzoening.

Het meisje met de zaadjes in het haar

Door Albertine Wendte-Voncken

Hoe bespreek je moeilijke thema's met kleuters? Ze leven op die leeftijd nog grotendeels in een fantasiewereld, maar zachtjes aan druppelt de grote-mensenwereld naar binnen. Het liefste zou je ze nog lang in onwetendheid laten, maar onderdeel van opvoeden is dat je ze begeleidt naar die andere wereld. Gelukkig zijn boeken daarbij vaak een mooie ondersteuning.

Ik kan me niet herinneren dat ik in mijn schooltijd iets geleerd heb over slavernij en zeker niet over het Nederlands kolonialisme. Dat was toch meer iets dat de Engelsen en Fransen deden. Ik wist dus niets over de verschillende bevolkingsgroepen in Suriname. Als tiener zei ik ooit tegen een Hindoestaans-Surinaams vriendinnetje van mijn zusje dat ze er helemaal niet Surinaams uitzag, want ik kende alleen de Afro-Surinamers. Zij heeft mij toen fijntjes een uiteenzetting gegeven van de geschiedenis van de slavernij en de verschillende bevolkingsgroepen. Gelukkig kregen mijn kinderen daar meer informatie over op school. Hun school adopteerde het Slavernijmonument op het Surinameplein en elk jaar mocht groep 7 daar meedoen aan de ceremonie bij Keti Kati en daaraan voorafgaand kregen ze een uitgebreid lespakket daarover.

Afgelopen september wonnen Nancy Bosmans en Lisa van Winsen de Thea Beckmanprijs voor *Het meisje met de zaadjes in het haar*. Dit prentenboek gaat over de vierjarige Yai, die in een dorpje in Ghana woont. Dan wordt ineens alles anders en komt ze op een schip terecht en wordt ze tewerkgesteld op de koffieplantage. Haar moeder heeft voor de reis zaadjes in haar vlechtjes gevlochten en die plant Yara stiekem in de jungle. Door die zaadjes te planten komen de herinneringen aan thuis weer terug en de hoop op een beter leven.

Dit is het derde boek van auteur Nancy Bosmans. De andere prentenboeken gingen over Ghanese cultuur en over de zoutwinning op Bonaire. Alle boeken werden geïllustreerd door Lisa van Winsen.

De teksten zijn helder en overzichtelijk en met name de prenten maken het boek. Lisa van Winsen geeft in de illustraties een diepere laag aan de tekst van Nancy Bosmans. De eerste prenten in de gelukkige tijd in het Afrikaanse dorpje zijn met vrolijke kleuren gemaakt en wanneer de sfeer grimmiger wordt en ze in handen vallen van slavenhandelaars dan worden de prenten grijs en donker. Wanneer Yaa ontsnapt om haar zaadjes te planten zie je in haar schaduw het beeld van de Ashanti-krijger die ze zich dan voelt.



Het is een perfect boek voor een wat grotere kleuter. Hoewel het over een moeilijk onderwerp gaat, wordt het toch licht beschreven. Nergens wordt het naar en ook de slavernij wordt niet op die manier benoemd, maar als een onzichtbaar gevaar geschetst. Aan het einde van het boek is een QR-code die naar een website linkt waar meer informatie te vinden is over de slavernij.

Als je een groter kind hebt dat heeft meegeluisterd met de kleuter kan je dat samen bekijken. En als je jezelf als volwassene wil bijscholen over de slavernij dan kan ik van harte de podcast 'De plantage van onze voorouders' aanraden, waarin Maartje Duin samen met Peggy Bouva op zoek gaat naar hun voorouders, die respectievelijk slavenhandelaren en tot slaaf gemaakten waren.

Veel lees- en leerplezier gewenst.



Netta Rutten – Roos
19 juni 1941 - 30 september 2026

Op 30 september jl. overleed Antonetta Rutten-Roos, op de leeftijd van 85 jaar. Zij woonde de laatste jaren van haar leven in het Hendrickszhuys aan de Herengracht, schuin tegenover het achterplein van de Singelkerk, waar zij vriend van de gemeente was.
In de periode voordat zij naar het Hendricks-huis ging, was zij een aantal jaren geregeld bezoekster van de kerkdiensten, en zij had ook in de gemeente een aantal goede contacten.

Netta Rutten werd geboren in Heemstede, maar – na een verblijf in de VS na haar school-tijd – vertrok zij voor haar studie rechten naar Amsterdam, om er nooit meer weg te gaan. Zij heeft een indrukwekkende loopbaan als juriste gehad: als rechter en later raadsheer (zelf had zij het ook wel eens over 'hofdame') en ook als onderzoekster, bekroond met een professoraat in het Jeugdrecht.

Hoewel ze een baan had die alle aandacht vroeg, was er ook altijd tijd voor andere wezenlijke dingen in het leven: uiteraard de dochters Wijnanda, Alexa en Justine; en daarnaast uitgaan, reizen en – bovenal – een grote belangstelling voor kunst. Voor één belangrijke tentoonstelling was ze bereid een hele reis te maken.

Na haar pensionering wierp ze zich met verve op het grootouderschap: met al haar klein-kinderen had ze een intensieve band, met ieder van hen ging ze geregeld één-op-één op pad, o.a. stedentrips in Europa. Zij was bereisd, belezen en betrokken.

Het verlies van haar man Hans was een groot gemis; met haar ondernemende karakter bleef ze echter altijd bezig: zo zat op maar liefst drie leesgroepen, en behield altijd de belangstelling voor de wereld en de mensen om haar heen.

In de laatste jaren van haar leven vond ze ook een plek bij de Singelkerk. Na een val en toenemend lichamelijk ongemak volgde de verhuizing, via De Macroon, naar het Hendrickszhuys. Haar wereld werd kleiner, haar geestkracht niet. Toen dit voorjaar bleek dat zij een ziekte had die niet te genezen zou zijn, schikte zij zich in haar lot en kon bewust afscheid nemen van haar dierbaren.

Een mooi en betekenisvol leven werd zo afgesloten. Tijdens de afscheidsdienst in de Singelkerk op 7 oktober schetsten familie en vrienden een veelkleurig palet aan herinneringen. Aansluitend is zij begraven op de Nieuwe Ooster bij haar man Hans.

Bij de dienst lazen we de woorden van de apostel Paulus, over de liefde die niet ijdel of zelfgenoegzaam is, maar geduldig, verdraagzaam en vol goedheid. Moge die goddelijke liefde Netta Rutten blijven verbinden met allen die haar kenden en van haar hielden.

Jan van Aller

Twijgje

Door Karen Lammers



Een paar weken geleden vond er een première plaats van Mozarts *Die Zauberflöte*. Het is een sprookjesachtige opera en het verhaal heeft verschillende lagen. Het is een fijne en onderhoudende vertelling waarin ook een diepere laag verweven is van symbolieken die terug te voeren zijn op de vrijmetselarij, waarvan Mozart en zijn librettist Schikaneder beiden lid waren. Het diepere thema gaat over het Licht dat zegeviert over het Duister. Een prachtig universeel thema, zeker voor dit tijdsgewricht.

Het theater was klein. Op de voorste rij zat men bijna tegen de orkestbak aan. De ouverture begon en zette de opening feestelijk in. Er werd met bezieling gespeeld. Dicht bij de orkestbak klonken de verschillende instrumenten gescheiden van elkaar, verder weg van het podium mengden de instrumenten meer. Maar het had zijn charme.

'We laten ons verrassen', had mijn buurvrouw op de eerste rij gezegd. Zij had waarschijnlijk al enig vermoeden van wat komen ging.

Er werd goed gereciteerd, gezongen en geacteerd. De enscenering bleek een drama. Vanaf het begin vroeg ik mezelf meermalen af waar ik nu eigenlijk naar zat te kijken. Maar er was altijd nog de hoop dat het voortschrijden van het verhaal op enig moment helderheid zou brengen. Die hoop werd na de pauze, kort na het hervatten van de voorstelling, werkelijkheid. Helaas daalde met dit inzicht ook het besef in, dat het hopeloos was.

Mozarts werk werd naar hartenlust naar eigen hand gezet, zozeer, dat zelfs teksten waren veranderd. Het droevigst van alles deze avond was niet alleen het om zeep brengen van de speelse vrolijkheid en het levenslustige optimisme, maar ook het afzien van de diepere laag van de strijd tussen Licht en Duister en de overwinning van het Licht. Daarmee werd het gelaagde origineel verknipt en gereduceerd tot een plat en banaal verhaal, ontdaan van alle tover, over ruziënde ouders en een getraumatiseerde Pamina, die de ware liefde maar niet kon vinden. Sarastro, de hogepriester die het Licht vertegenwoordigt, stond in deze voorstelling voor het patriarchale waarmee afgerekend moet worden. Hij en zijn volgelingen werden uitgedost met wassen neuzen.

De originele opera is werkelijk in alle opzichten de betere. Toen ik na de voorstelling het theater had verlaten en buiten nog wat wandelde, de frisse avondlucht opsnuivend en nog wat nadenkend over de onbevredigende, grauwe voorstelling, kwamen de melodieën van de opera naar boven. Als groene twijgjes die tussen de grove, omgeploegde grauwe aardkluiten hun weg naar het licht vinden. Het was een plezierig en hoopvol moment. De levenskracht en intelligentie van Mozarts muzikale werken overleven elke interpretatie, hoe vergezocht ook. Ik kreeg meteen zin om de opnames die ik thuis heb weer te gaan bekijken en beluisteren.

Een klein beetje geluk, dankzij heel veel lieve mensen

Door Nicolien van den Hoek

Een paar weken geleden mocht ik in jullie prachtige kerk het woord nemen. Het gaf mij de gelegenheid om iets meer over onze manege te vertellen, maar vooral om onze grote dankbaarheid uit te spreken voor jullie steun. En nu doe ik dit graag nog eens via deze weg.

In het Gaasperplaspark ligt de Prins Willem-Alexander Manege. Een bijzondere plek waar mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking kunnen paardrijden. Onze ruiters variëren van licht autistisch tot rolstoelgebonden, ieder met zijn eigen uitdagingen. De lessen vinden plaats op alle doordeweekse avonden en op zaterdag.

Op onze manege gaat het over veel meer dan alleen paardrijden. Het draait om plezier, zelfvertrouwen, vriendschap en vooral om gezien worden. Sommige kinderen komen bij ons binnen met hun ogen naar de grond gericht, het liefst zo onopvallend mogelijk. En wat is het dan bijzonder om te zien hoe ze langzaam opbloeien. Hoe er een glimlach verschijnt, hoe ze trots rechtop op hun paard zitten en hoe ze steeds meer durven.

Onze paarden spelen daarin de absolute hoofdrol. Ze lijken feilloos aan te voelen wat hun ruiters nodig hebben. Rust voor wie veel onrust ervaart, vertrouwen voor wie onzeker is en soms gewoon een warme paardenhals om even tegenaan te leunen. Soms zie je een paard dat bij het opzadelen nog wat ongeduldig en humeurig was, maar vervolgens doodstil en engelachtig lief wacht tot de ruiter veilig zit. Alsof ze precies begrijpen hoe belangrijk dat is.

De avonden op onze manege draaien volledig op vrijwilligers. Samen doen we er alles aan om onze ruiters een fijne, veilige plek te bieden. En daar krijgen we heel veel voor terug. Een tekening of een knuffel, een trotse glimlach na een geslaagde oefening of een ruiter die zich verheugt op dat ene moment in de week waarop alles even mag zijn zoals het is. Het zijn kleine geluksmomenten, maar voor onze ruiters, en voor ons, kunnen ze van grote betekenis zijn. We zijn ontzettend dankbaar dat uw kerkgemeenschap ons wil steunen met de opbrengst van de collectes. Het verzorgen van onze paarden en het geven van kleinschalige lessen kost veel geld. En die kosten blijven stijgen. Daardoor zijn we niet altijd in de gelegenheid om eens iets extra's te doen voor onze paarden of ruiters. Met uw bijdrage kan dit wel. Het geld krijgt een mooie bestemming, waar zowel onze ruiters als onze paarden blij van worden.

Namens alle ruiters, vrijwilligers en natuurlijk onze paarden: heel hartelijk dank!
Nicolien – vrijwilliger bij de Prins Willem-Alexander Manege

Prins Willem-Alexander Manege
Loosdrechtdreef 9 – 1108 AZ Amsterdam Zuidoost www.pwamanege.nl







Uit de kerkenraad

Oktober

Uitnodiging bijzondere kerkenraads-vergadering: belijdenisavond

Op donderdag 26 november spreekt Marten Bouma zijn belijdenis uit tijdens een bijzondere kerkenraadsvergadering; aanvang 19.00 uur. Op zondag 29 november (Eerste Advent) zal hij door ds Henk Leegte en ds Essemie van Dunné worden gedoopt. U bent van harte welkom bij beide gelegenheden.

Nieuwe koster Meerpadkerk

We zijn verheugd dat er een nieuwe vrijwillige koster is gevonden voor de Meerpadkerk in Noord. Ricardo de Randamie zet zich in voor een gastvrije sfeer en goed verloop van diensten en activiteiten. We kennen Ricardo al als regelmatige bezoeker van de Singelkerk. De kerkenraad wenst hem veel succes en plezier in zijn nieuwe rol.

Samenwerking Regenbooggroep

De kerkenraad heeft de banden aangehaald met de Regenbooggroep, één van onze collectedoelen.
Als gemeenteleden en vrienden staan we voor elkaar klaar en zetten we ons in voor de samenleving, juist ook wanneer het moeilijk is. Soms is de problematiek echter zo groot dat professionele ondersteuning wenselijk is.

De Regenboog Groep heeft ons uitgenodigd om gebruik te maken van verschillende diensten en voorzieningen:

- Partner en familie ondersteuning: coaches voor mensen die naast mensen staan die het zwaar hebben. Belang-stellenden kunnen zich melden via pfondersteuning@deregenboog.org;
- Op eigen kracht-training: deze training helpt mensen die in armoede zijn geraakt om meer zelfvertrouwen te krijgen en hun financiële zaken beter op orde te brengen. Aanmelden kan via opeigenkracht@deregenboog.org.
- Villa Buitenlust: een plek bij het Westerpark waar mensen op adem kunnen komen wanneer het thuis niet meer lukt. Voor verblijf is een indicatie nodig. Aanmelden gebeurt bij voorkeur via een hulpverlener, zoals de huisarts of het buurtteam, via info@villabuitenlust.com.
- Vrijwilligersacademie Amsterdam: hier kunnen vrijwilligers trainingen volgen om hun vaardigheden te versterken, bijvoorbeeld eigen grenzen bewaken. Aanmelding verloopt via de kerkenraad info@doopsgezindamsterdam.nl. De kerkenraad kan tegemoetkomen in de kosten.

Trouwen en overlijden

Bij een huwelijk of overlijden zijn onze predikanten graag bereid om de dienst op een persoonlijke wijze vorm te geven. Regelmatig wordt er een beroep gedaan op onze predikanten door mensen van buiten de gemeente. De kerkenraad stelde in de oktobervergadering de tarieven vast die gelden voor niet-leden. Uitvaart- en trouwdiensten voor leden zijn kosteloos, met uitzondering van bijzondere wensen en catering. Wilt u de tarieven inzien of meer informatie ontvangen? Neem dan contact op met de ambtelijk secretaris via info@doopsgezindamsterdam.nl.



Biologische bloemen

Iedere zondag staan er prachtige bloemen in de Singelkerk die na de dienst worden weggebracht naar mensen als groet, felicitatie of bemoediging van de gemeente. De kerkenraad heeft besloten voortaan alleen nog maar gebruik te maken van gifvrije bloemen. Op deze manier dragen we bij aan duurzaamheid en zorg voor de schepping die ons is toevertrouwd.



Agenda uitgelicht

4 november

Jan Rotmans – Concertcollege

met bijzondere gasten Nynke Laverman en Sytze Pruiksma





In Kanteltijd beschrijft Jan Rotmans de grote maatschappelijke veranderingen die zich op dit moment voltrekken. We bevinden ons volgens Rotmans niet alleen in een tijd van verandering, maar in een verandering van tijdperk. Dat vraagt om een andere manier van kijken, denken en handelen.

Tijdens het concertcollege laat Rotmans zien wat er onder de oppervlakte gebeurt, welke transities onze samenleving raken en welke nieuwe perspectieven juist in deze periode van verandering ontstaan.

Nynke Laverman en Sytze Pruiksma verweven songs en spoken word met het verhaal van Rotmans en geven de avond daarmee een extra muzikale en inhoudelijke dimensie. Het resultaat is een bijzondere avond die uitnodigt om stil te staan bij de wereld die verandert én bij onze eigen rol daarin.

Aanvang: 19.30 uur. Inloop: 20.00 uur.
Start concertcollege: 22.00 uur einde.
Tickets: https://janrotmans.nl/concertcollege-tour-kanteltijd

29 november

Spinvis

Tijdens dit bijzondere Singelkerkconcert staat het programma Spinoff – Spinvis centraal: avontuurlijke en speelse bewerkingen van bekende Spinvis-liedjes als *'Kom terug', 'Dag 1'* en *'Voor ik vergeet',* speciaal gearrangeerd voor orgel en zangkwartet.

De poëtische teksten en dromerige melodieën van Spinvis krijgen in deze setting een nieuwe, gelaagde klankwereld waarin klassiek en pop elkaar op natuurlijke wijze ontmoeten. Het resultaat is een intieme, verrassende en meeslepende luisterervaring.

Met medewerking van:
– Erik de Jong (Spinvis) – zang
– Bauwien van der Meer – sopraan
– Michel Poels – bariton
– Jeroen Koopman – orgel
– Harke Jan van der Meulen – bewerkingen

Een uniek concert waarin herkenning en vernieuwing hand in hand gaan.

Beleef Spinvis zoals je hem nog niet eerder hoorde.
Kaarten via info@doopsgezindamsterdam.nl





Agenda

Het team



Essemie van Dunné
predikant, jongerenen opbouwwerker in Noord
t 06 48 35 07 25
e.vandunne@doopsgezindamsterdam.nl



Joke van der Heide
jongerenwerk
t 06 17 96 43 71
j.vanderheide@doopsgezindamsterdam.nl



Henk Leegte
predikant
t 06 45 62 62 70
h.leegte@doopsgezindamsterdam.nl



Liliane van der Steur
jeugdwerker
t 06 21 39 75 44
l.vandersteur@doopsgezindamsterdam.nl

November

• **di 3 nov**	kring Essemie, Bespiegelaars	Singelkerk	13.30 uur
• **za 14 nov**	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• **di 17 nov**	kring Mieke: Mensenrechten	Singelkerk	14.30 uur
• **za 21 nov**	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• **zo 22 nov**	Rol van vrouwen in zending …	Singelkerk	12.00 uur
• **di 24 nov**	Jan Rotmans: Concertcollege	Singelkerk	20.00 uur
• **do 26 nov**	Bijbelaars	Singelkerk	11.00 uur
• **do 26 nov**	Belijdenisavond	Singelkerk	19.00 uur
• **za 28 nov**	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur
• **zo 29 nov**	Singelkerkconcert: Spinvis	Singelkerk	20.15 uur
• **di 1 dec**	kring Essemie, Bespiegelaars	Singelkerk	13.30 uur
• **za 5 dec**	Koorrepetitie	Singelkerk	10.30 uur


Bijlage bij het Doopsgezind Maandblad voor
Uit- en Inwendige Zending.
Veertiende Jaargang No. 9. — September 1912.

JASMI EN SANI,
de Javaansche pleegzusters te Kedoeng-Pendjalin.

22 november, na de kerkdienst:

Stille stemmen: Javaanse vrouwen in de archieven van de Doopsgezinde Zendingsvereeniging

Na de kerkdienst vertelt Hani Setiawan over haar onderzoek naar de rol van de doopsgezinde zending in tijden van kolonialisme en de vaak onderbelichte rol van Javaanse vrouwen.

Aan de hand van archiefonderzoek laat Hani zien hoe de verhalen en ervaringen van Javaanse vrouwen zichtbaar worden in de archieven van de Doopsgezinde Zendingsvereeniging uit de twintigste eeuw. Haar onderzoek nodigt ons uit om met een nieuwe blik naar de geschiedenis van de doopsgezinden te kijken en stil te staan bij de stemmen die daarin lange tijd minder aandacht hebben gekregen.

Na de lezing is er ruimte voor vragen en gesprek. We sluiten af met een eenvoudige lunch.

Van harte welkom! Aanmelden graag i.v.m. de lunch: mail naar info@doopsgezindamsterdam.nl

Collectebestemmingen



November

1 november – Eigen gemeente
NL16 INGB 0000 7800 00
t.n.v. Doopsgezinde Gemeente Amsterdam

8 november – Serve the city Amsterdam
Serve the City brengt vrijwilligers samen om zich in te zetten voor Amsterdammers die wel een helpende hand kunnen gebruiken: ouderen die zich eenzaam voelen, gezinnen die het financieel moeilijk hebben, dak- en thuislozen, nieuwkomers of buurtbewoners die extra aandacht verdienen. Dat kan heel praktisch zijn – een muur schilderen bij een opvanghuis, samen koken, een tuin opknappen, of gewoon tijd maken voor een goed gesprek. Met de collecte dragen wij bij aan de organisatie en coördinatie van deze vrijwilligersprojecten, zodat meer mensen in Amsterdam letterlijk geholpen én gezien worden.
NL07 ABNA 0432 7257 76
t.n.v. Stichting Serve the City, Amsterdam

15 november – Stoelenproject
Het Stoelenproject is de meest laag-drempelige avond- en nachtopvang van Amsterdam. De opvang is sober, maar veilig, warm en gratis. Elke avond en nacht verblijven er 45 daklozen in de opvang aan de Marnixstraat. Van 15 september tot en met 30 april realiseren ze sinds 1989 ieder seizoen weer 10.000 overnachtingen met 75 vrijwilligers.
NL42 INGB 0001 3205 98
t.n.v. Stoelenproject, Amsterdam

22 november – Rederij Lampedusa
Rederij Lampedusa is geen gewone rondvaart. Het is een varend podium voor nieuwe Amsterdammers — mensen die ooit als vluchteling hier aankwamen — om hun eigen verhaal te delen. Aan boord nemen zij bezoekers mee op een tocht door de grachten én door een stukje wereldgeschiedenis. Niet om medelijden te vragen, maar om te laten zien hoe waardevol diversiteit is. Door te doneren help je mee aan, scholing en begeleiding van nieuwkomers, onderhoud van de boten (waarvan twee ooit vluchtelingen redden) en het creëren van betaalbare rondvaarten voor scholen en maatschappelijke groepen.
NL33 TRIO 0320 2863 63
t.n.v. Stichting de Gelukszoekers; Lampedusa

29 november – Eigen gemeente
Omdat er op deze dag een doopdienst is wordt de collecte bestemd voor de Eigen gemeente.
NL16 INGB 0000 7800 00
t.n.v. Doopsgezinde Gemeente Amsterdam

6 december – Kruispost
De stichting Kruispost geeft primaire medische hulp aan onverzekerden die tussen wal en schip vallen en mensen in geestelijke nood d.m.v. de exploitatie van een medisch centrum in de binnenstad waar gratis medische en psychosociale hulp wordt gegeven. De aard van de hulpverlening is vergelijkbaar met die van een huisartsenpraktijk.
NL22 ABNA 0437 2953 70
t.n.v. St. Vrienden Kruispost

Als u niet in de dienst aanwezig kon zijn en toch iets wilt bijdragen aan het project kunt u dat via het aangegeven bankrekeningnummer doen of via de Givt-app.

Kopij voor het volgende nummer vóór 11 november 2026 sturen aan Mieke Krebber
Mail: m.krebber@chello.nl
Adres: Dulcie Septemberpad 73, 1093 NK Amsterdam
(telefoon 020-6731926).

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten of niet op te nemen.

Secretariaat en administratie
Singel 452
1017 AW Amsterdam
kerk (020) 623 45 88
kosterij@doopsgezindamsterdam.nl
secretariaat (020) 624 65 73
secretaris@doopsgezindamsterdam.nl
boekhouding (020) 627 70 72
gironummer
NL11INGB0000141442 (VDGA)
website:
www.doopsgezindamsterdam.nl
website van de ADS: www.ads.nl

COLOFON

idA, in doopsgezind Amsterdam
Maandblad voor geloof engemeenteleven van Doopsgezind Amsterdam.

Redactie
Joke van der Heide
Thijs van Hoogstraten
Karen Lammers
Peter ter Veer
Wim de Vries Lentsch
Mieke Krebber (eindredacteur)

Ontwerp en realisatie
Ontwerpgroep Lâle, www.lale.nl
(033) 462 46 93

Verzending idA via het secretariaat:
e-mail: secretaris@
doopsgezindamsterdam.nl

KERKDIENSTEN NOBEMBER 2026

	Singelkerk Centrum 10.30 uur	**Meerpad** Noord 10.15 uur	**Collectebestemming**
1 november Gedachtenis-dienst	ds H. Leegte en ds E.M.L. van Dunné		**Eigen gemeente** *NL16 INGB 0000 7800 00* t.n.v. Doopsgezinde Gemeente Amsterdam
8 november (12.15 uur)	ds H. Leegte * English service		**Serve the city Amsterdam** *NL07 ABNA 0432 7257 76* t.n.v. Stichting Serve the City, Amsterdam
15 november	ds H. Leegte	ds E.M.L. van Dunné	**Stoelenproject** *NL42 INGB 0001 3205 98* t.n.v. Stoelenproject, Amsterdam
22 november	ds E.M.L. van Dunné *		**Rederij Lampedusa** *NL33 TRIO 0320 2863 63* Stichting de Gelukszoekers; Lampedusa
29 november Eerste advent doopdienst	ds H. Leegte en ds E.M.L. van Dunné		**Eigen gemeente** *NL16 INGB 0000 7800 00* t.n.v. Doopsgezinde Gemeente Amsterdam
6 december	ds J. van Aller		**Kruispost** *NL22 ABNA 0437 2953 70* t.n.v. St. Vrienden Kruispost

**** kom-in-de-kring en kinderkerk***